

pravé straně 12 čamar, na levé 12 knoflíků. Zadek jest ustřižen, v boku, a v pasu jest na něj připevněn dvěma knoflíčky 4 cm široký dragoun. Jak na přednici, tak i na zadku od pasu dolů, jak výkres znázorňuje, nechává se asi 5 cm široká záložka, aby po sešití přednice se zadkem, které se děje pouze do pasu, povstal od pasu dolů otevřený záhyb. Rukávy jsou dvoušvové, při ústí ruky zakončeny asi 12 cm vysokým šlicem, který jest asi 3 cm širokým štepem a čtyřmi čamarami ozdoben. Fazona límce dle nákresu na přednici.

Sukně. Dvě délky látky se sešijí dohromady, z nich se zhotoví skládaná sukně. Délka této stanoví se tím způsobem, že poklekne-li si členka, změří se v pokleku od pasu až dolů po zem a prodlouží o 4 cm. Šlic 28 cm dlouhý nachází se v zadu.

Halenka skládá se ze dvou přednic a jednodílného zadku, košilových rukávů, límečku a manžet. Na přednicích jest 2 cm široký záhyb. Zapínání děje se v předu dírkami. Rukávy dolů jsou ukončeny 24 cm dlouhými a 10 cm širokými manžetkami, které se na jednu díрку zapínají. Límeček jest tak upraven, že se může nositi buď zapnut úplně pod krk [neb rozhalený. Barva látky olivově zelená, dle předpisu na kajdu i sukně. Halenka blankytně modrá.

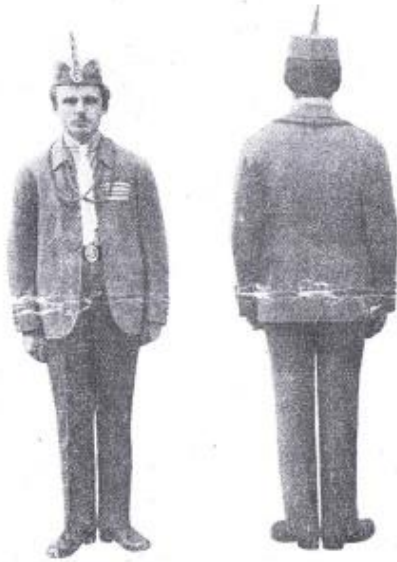
* * *

Dorost.

Dorostenci mají černé botky, černé punčochy, kalhoty pod kolena z režného plátna, košili z blankytného glotu neb plátna, která jest jako členská, jen že má na náprsence o 2 záhyby méně. Čapka jest z látky černé, ozdobena odznakem a štětkou. Povrch čapky jest blankytný.

* * *

Kroj členů.

Kroje a úbory orelské.

Kroj členů.

Kroj členek.

Kroj členek.

Slavnostní kroj pro členy.

Kajda skládá se ze dvou přednic, zadku, který jest v hoku střížen a dvou dvoušvových rukávů. Přednice jsou bez kapes s knočkem a 9 čamarami v předu ku zapínání opatřeny. Rukávy jsou dvoušvové, došití ústí 12 cm dlouhým šlícem a čtyřmi čamarkami dle výřezu opatřeny.

Kalhoty skládají se ze dvou předních a dvou zadních částí. Přednici ve straně švo jest 16 cm dlouhá kapsa. Na zadnici je 8 cm dlouhá kapsa na hodinky. Na levé zadnici i dlouhá kapsa, revolverka zvaná kováč. se jinak u druhé kalhoty dělá na straně pravé. Jest-li kalhoty oby, dají se na tyto přičítati ještě v předu, v zadu a švy 6 cm dlouhé šlupky, aby se člen těchto mohli knouti. Barva látky olivově zelená dle předpisu. Látko jest zhotoveno z blankytného gáby nebo plátna. Jest opatřena knočky. Ke kalhotě náleží asi uhá bílá vázanka.

Čapka zhotovena jest z látky krojové, v předu s blankytnou vložkou. Čapka opatřena i členky jest stejná.

* * *

Slavnostní kroj pro členky.

Kajda skládá se ze dvou přednic a jednošvého zadku a dvou dvoušvových rukávů. Přednice jsou z jednoho kusu jen s nejším prsním záševkem. V předu ku zapínání jest na

— 27 —

Členský obdélník svíjí čtyři tribuny, v každé postranní přerušuje kulebními pavilony. Každá tribuna se dělí, tmavé i pestro vybarvenými ochoz i volnými místy tribun, kde členská tribuna blankytnu — v tom době se táji: to vykopují evičenci...

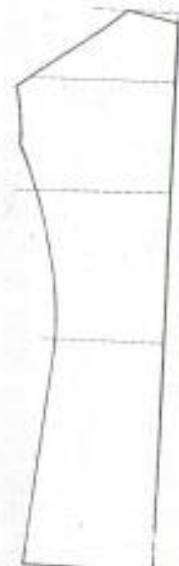
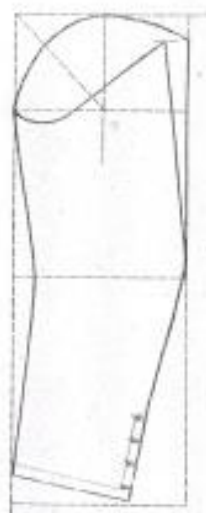
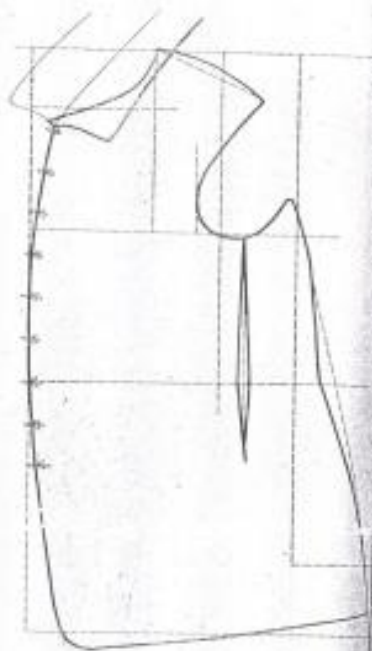
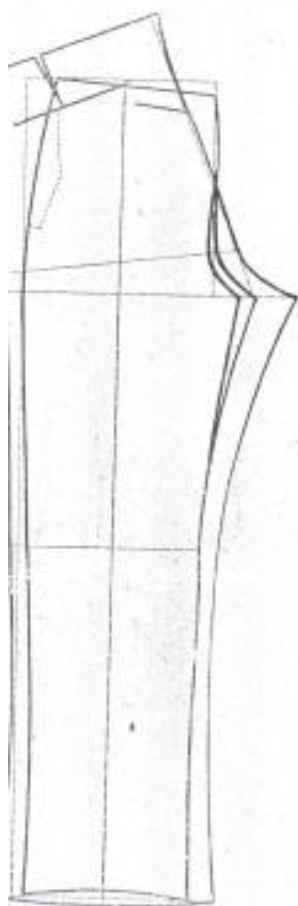
K členky.

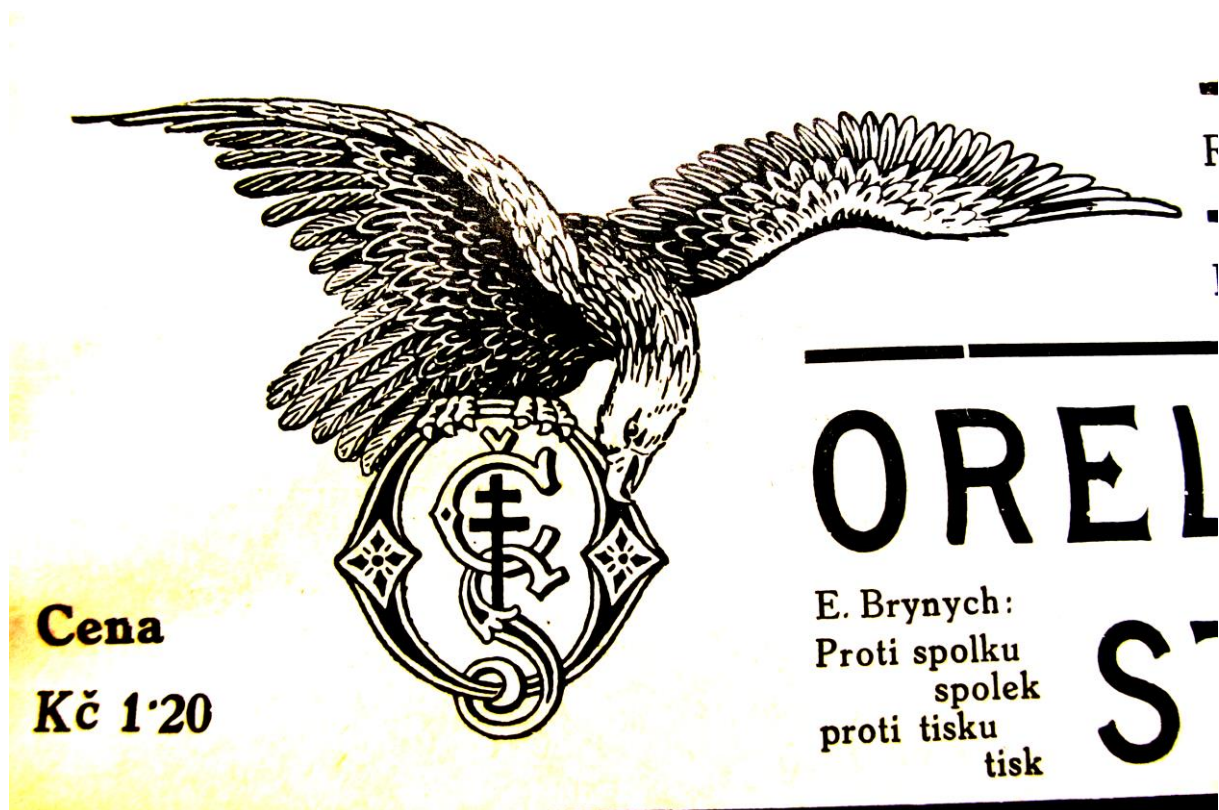

— 6 —

Střihy pro

kroj členů.

Co má orel vědět

o orelském pozdravu, odznaku a stejnokroji

Zdá se to možná samozřejmé, ale přece je užitečné si uvědomit některé samozřejmé věci, které nejsou vždy dostatečně zažité.

Pozdrav

1. Zdravit se navzájem je mravní povinností každého člena a členky Orla.
2. Vzájemný pozdrav zní: Zdař Bůh! Odpověď: Zdař!
3. Členové ve stejnokroji při pozdravu Zdař Bůh! salutují; členky ve stejnokroji zdraví jen slovy (nesalutují).
Salutování se provádí následovně:
4. Ať jde osoba, které máme vzdát čest, po levé nebo pravé straně, otočíme hlavu v tu stranu, na které se osoba nachází, hledíme této osobě do očí, pak zvedneme pravou ruku a přiložíme napnuté prsty na okraji čapky, těsně u pravého oka, a setrváme tři doby pochodového tempa. Salutovat začneme tři kroky před a končíme tři kroky za osobou.
5. Míjí-li jednotlivec ve stejnokroji kříž, kostel apod., smekne. Členka ve stejnokroji se žehná křížem (nesmeká).
6. Setká-li se orel s knězem nesoucím Tělo Páně k nemocnému, zastaví se tři kroky před knězem a zaujme čelné postavení ke knězi, sundá levou rukou čapku, poklekně na pravé koleno. Levou rukou s čapkou podepře levné koleno, mírně se předkloní a bije se v prsa. Pokud vidí kněze jen zdaleka a nesetká se s ním bezprostředně, zastaví se a vykoná totéž. Jde-li směrem, který se ubírá i kněz, jde se smeknutou čapkou tak dlouho, dokud se jejich cesty nerozejdou. Totéž platí i pro četú.

Za jednotlivce se považuje jedinec, příp. i více jedinců, pokud nejsou organizováni pod zvláštním vedením.

7. Potká-li četa zasloužilého člena Orla, nebo jde-li se včetně kolem kříže, kostela apod., velí náčelník Pozor!, Vpravo nebo vlevo hled'!, sám pak vpravo nebo vlevo hledem salutuje. Jde-li četa žen, náčelnice zdraví jen otočením hlavy.
8. Potká-li četa kněze nesoucího Nejsvětější svátost, náčelník (náčelnice) velí Zastavit, stát!, Vpravo nebo vlevo vbok!, Klek! Přitom členové smeknou čapky, položí je na levé koleno (pero směřuje dovnitř, k tělu) a bijí se všichni v prsa.
9. Při orelské hymně Hoj, orli, mocnou perutí a Svatováclavském chorálu stojí členstvo bez povelu v pozoru a zpívá. Každý musí znát tyto písně.
10. Při státní hymně Kde domov můj a papežské hymně stojí členstvo v pozoru.
11. Potká-li krojovaný člen kněze, salutuje. Člen v civilním šatu a členky i v kroji zdraví orelským nebo křesťanským pozdravem. Pro četú pak platí v tomto případě pravidlo 7.

Odznak

1. Každý člen je povinen mít a hrdě nosit odznak Orla.
2. Odznak se na občanském šatu nosí na veřejnosti vždy a všude.
3. Členský odznak se nikdy nenosí na stejnokroji, mimo odznak sletový, který je použit jen v den slavnosti. Orelskou symboliku na stejnokroji vyjadřuje čepicový odznak Orla a orelská přezka na opasku (dále domovenka s názvem jednoty přišitá na levé straně kabátce, cca. 15 cm od ramene). Jiný odznak není přípustný.
4. Odznak se nosí na saku (kabátu, bundě apod.) na levé straně tak, aby jeho kolmá osa směřovala kolmo k zemi.
5. Člen nosí vždy jen jeden odznak.

Stejnokroj

1. Slavnostní historický stejnokroj je mužský a ženský v barvě olivově zelené (viz. příloha). Mužský stejnokroj tvoří kabátec vycházející ze slovenského svérázu národního obrození, tzv. čamara s funkčními a ozdobnými šňůrami a šňůrovým zapínáním. Lze jej nosit přehozený přes levé rameno a ovázaný šňůrami kolem břicha a beder, tzv. na husara (na levé straně, aby pravá ruka byla volná pro příp. tasení zbraně). Dlouhé kalhoty, občanská výhradně černá obuv. Ženy nosí kabátce se šňůrami ženského střihu a překládané sukně, tmavé střevíce a tmavé (nejlépe černé) punčochy. Obuv má být jednoduchá (u žen možno i vyšší kotníčkové boty), různé špičaté, pestrobarevné boty vyloučeny u mužů i žen. Ženy i muži oblékají světle modré košile s dlouhým rukávem a bílé vázanky. Nosí čepice s orlím perem a zvláštním čepicovým odznakem, muži pak ještě historickou přezku s patriarším (dvojitým) křížem na opasku. Orelská jízda (jen muži) nosí jezdecké kalhoty, tzv. rajtky, a šavle. Na kabátci je domovenka s názvem jednoty. Odznakem příslušnosti k orelskému hnutí je na stejnokroji domovenka s označením

jednoty, ve které je nositel členem, dále orelský odznak na čepici a přezka na opasku. Žádný jiný symbol není přípustný. Přezka na opasku má oválný tvar. Obvod přezky do písmene „O“ a vnitřní písmena „Č“ a „S“ spolu s dvojitým patriarším křížem tvoří dohromady zkratku ČSO – Československý Orel. Výška přezky je 53 mm, šířka 43 mm. Orel nechal r. 2016 vyrobit litinové přezky a kvalitní černé kožené pásky s originálním způsobem zapínání. Na výšku opasek měří 48 mm (těmto rozměrům musí odpovídat i rozměry poutek u kalhot). Každý zájemce nahlásí individuálně svou délku opasku, podle jeho rozměrů mu necháme vyrobit orelský pásek, který se prvořadě nosí ke stejnokroji. Lze jej však nosit i k orelskému svérázu (modrá košile, bílá vázanka, tmavé kalhoty), nebo podle uvážení a vhodné příležitosti i k civilním kalhotám. Sken opasku a přezky je v příloze. Cena přezky 55,- Kč, cena opasku 500,- Kč. Dodáváme pouze dohromady. Cenu 555,- Kč uhradte na účet Orla župy Svatováclavské č.: Československá obchodní banka, a.s. – Poštovní spořitelna, číslo účtu: 196907455/0300.

2. Ve slavnostním stejnokroji se Orel účastní jen těch všennárodních slavností, na něž byl oficiálně pozván nebo k účasti vyzván.
3. Není dovoleno účastnit se v kroji politického projevu nebo schůze.
4. V kroji se Orel účastní náboženských slavností: Božího Těla, Vzkříšení a větších církevních oslav a slavností (včetně poutí).
5. Tančit ve slavnostním kroji je dovoleno pouze do 8. hodiny večerní na čistě orelských slavnostech a na volném prostranství. Přísně zakázáno je tančit v kroji v místnostech (za první republiky to bylo dokonce přísně disciplinárně trestáno). Zakázáno je nosit orelský stejnokroj do restaurací a kaváren a nosit ho tam, kde může být zneuctěn - znevážen, není určen k všednímu nošení. Ke stejnokroji člen reprezentuje Orla, musí se tedy chovat vždy důstojně a nesmí zavdávat příčinu ke konfliktům se svým okolím. Orla vyznačuje kázeň. Pokud by se měl dostat do potyčky slovní nebo fyzické, má opustit dané místo a nereagovat na poznámky.
6. Náčelník a náčelnice resp. dnes organizátor akce (např. svolavatel poutí, organizátor shromáždění) dohlíží na správnost stejnokroje před každým vystoupením a průvodem. Výrazné porušení ústrojové kázně (např. nesprávná barva košile, znečištěný stejnokroj apod.) se trestá vyloučením z dané akce. Osvětu provádí jednoty.
7. Správná délka ženské sukně: sukně musí sahat při pokleku obounož k zemi, tj. v postoji sahá do středu kolenního jablka.
8. Ženy v kroji do průvodu nenesí žádné šperky, květiny ani tašky nebo kabelky (pro kapesník a doklady je kapsička), pro případ deště možno mít plášť (nedoporučuje se deštník).
9. Účinkování při náboženských slavnostech:
  - a. Čestnou stráž u Božího hrobu stojí pouze dva muži s tasenými šavlemi. Držení tasené šavle: palec, ukazováček a prostřední prst pravé ruky objímají rukojeť, přičemž je zápěstí poněkud ohnuto. Ostatní prsty jsou zavřeny za rukojetí.

- b. V průvodu Vzkříšení a Božího Těla jdou po stranách baldachýnu vždy tři muži s tasenou šavlí. Když kněz dává požehnání, učiní muži obrat čelen dovnitř, vzdají čest (zdvihnou šavli a otáčí tak, že rukojeť přijde asi na rozpětí ruky před střed obličeje, čepel je kolmo vzhůru, břit nalevo. Palec je vzhůru, opřen o hřbet rukojeti, loket u těla). Poté učiní obrat a pokračují v chůzi podél baldachýnu jako předtím. Pokud je stráž bez šavlí, muži místo pozdravu šavlí pokleknou na pravé koleno se smeknutou čapkou. Následuje vztyk a nasazení čapky. Muži bez šavlí při požehnání učiní obrat ke knězi, sejmou čapku, pokleknou na pravé koleno a bijí se v prsa. Následuje vztyk, nasazení čapky a pokračování v průvodu. Větší skupiny krojovaných orlů mají jít ve trojstupech a velet jim má četař, který jde pět kroků před četou. Když kněz uděluje požehnání, velí četař Vzad! (Nejsvětější svátost kráčí za průvodem) a následuje povel K modlitbě! Muži pokleknou (viz. výše). Při pohřbu může jít 6 členů po stranách rakve. Ostatní jdou před rakví. Na povel Vzdejte čest! všichni salutují 6 dob pochodového tempa.
- c. Při mši sv. krojovaný muž smekne čepici. Žena nesmeká. Praporečník stojící s praporem nesmeká, při pozdvihování sklání prapor směrem k oltáři. Nikdy neopouští svůj prapor, při sv. přijímání si musí zajistit stráž praporu, aby mohl přistoupit ke sv. přijímání.

Pravidla pro vlajkonoše:

<http://www.velebny.cz/manual-pro-vlajkonoše>

Pozn.: V minulosti měla každá věková kategorie svůj kroj, který se dělil rovněž na slavnostní a cvičební. Tato rozdělení nejsou reálně naplněna. V současné době byly obnoveny pouze slavnostní stejnokroje mužů a žen, nikoliv stejnokroje žáků a dorostu, stejně jako cvičební stejnokroje. Otázku cvičebního kroje nerozvádím. Některé podrobnosti neuvádím: např., že ve slavnostním kroji, avšak bez kabátců, smějí cvičit jen starší členové (nevyužitelný údaj, neboť dnes se cvičí ve zvláštním úboru). Ženám se nedoporučoval deštník, avšak z dnešního hlediska je v př. deště třeba mít na paměti nutnost zachování kvality stejnokroje, pročež je deštník logickou pomůckou orlic, které vystupují v kroji pod širým nebem.

Čepicový odznak a přezka s patriarším křížem nejsou běžně k dostání (u sběratelů, na burzách, v elektronických internetových obchodech, u pamětníků apod.).

Střihy stejnokroje v příloze. Blíže k možnostem objednání stejnokroje apod.: <http://www.orel-zsv.ic.cz/img/Stejnokroj.pdf>

Prameny a poznámka

Zpracováno podle Kol. aut.: Orelský kalendář 1932, Čs. Orel Brno 1931, s. 188 – 194.

Tyto zásady jsou částečně dobově podmíněny - za první republiky bylo pravidlem mít slavnostní kroj, a tudíž se týkaly širokých orelských mas. Dnes má stejnokroj menšina členů, nosí se jen slavnostní stejnokroje dospělých, nikoliv žákovské, dorostenecké a tělocvičné. Avšak i pro ně dnes platí zásady vytčené pro nošení orelského stejnokroje, prakticky uniformy, kterou nelze volně upravovat apod. Podoba stejnokroje a jeho nošení podléhá pravidlům, která byla dána v minulosti a jelikož se jedná o historický stejnokroj, jsou tato pravidla platná logicky dnes. Jistěže některá pravidla rozumně, nikoliv svévolně, mírníme (např. není možné mít vždy na občanském šatě odznak). Cit nám napoví, jaká je únosná míra např. nošení odznaku v moderní společnosti, aniž bychom Orla zapírali. Pro historický stejnokroj platí historické zásady, které respektujeme. Respekt k formální správnosti kroje je pro nás příležitost, jak konkrétně a činem demonstrovat naši skutečnou úctu k orelské historické tradici.

Tyto zásady zůstávají v platnosti, i když se dnes s některými situacemi popsanými výše běžně neseťkáváme – malá pravděpodobnost, že potkáme kněze s Nejsvětější svátostí na ulici, otázka orelských sletů spadá do minulosti apod. Zásady nás zavazují stále. Nikoliv jako bezpodmínečné příkazy, ale jako důrazná doporučení pro orelské vystupování navenek i vnitřně, duševně. Je třeba znát pozdrav, odznak a stejnokroj - abychom se orientovali, uměli adekvátně zacházet s vlastními spolkovými symboly, jež vyjadřují naši identitu navenek. Abychom se chovali podle pravidel, jak velí orelská čest. Výše uvedené zásady nám pomohou, abychom netápali ve tmách a nedopouštěli se zbytečných pochybení při pozdravu, nošení odznaku či stejnokroje. Tyto zásady nám pomáhají nalézt vyrovnanost, správnou míru věcí. Chrání nás před vlastním pošetilým experimentováním a svévolí. Pomáhají nám k rozumnému, přiměřenému a adekvátnímu používání našich zevních symbolů (např. orel nosí vždy jen jeden odznak – nesmí vypadat jako sovětský generál s vyznamenáními až na nohavicích). Některé body mají svou historickou informační hodnotu (každá věková kategorie má svůj stejnokroj – orelský dorostenecký stejnokroj nebyl ve své historicky autentické formě obnoven), jiné nás zavazují aktuálně a obecně (např. zákaz chození ve stejnokroji na politické schůze, Orel je pro celý národ, nejen pro jedno hnutí nebo stranu). Předkové věděli, proč tyto zásady stanovili. Nechme se jimi vést.

Zdař Bůh! Na orlí stráž!

Bližší materiály ke stejnokroji: standa.vejvar@volny.cz, www.orel-zsv.g6.cz

Práci na Církve a národa roli dědičné zdař Bůh!

V mysli Boha – v srdci vlast – v paži sílu!

Pod ochranou svatého Václava! Zdař Bůh!

